

blive stadig mindre, og indtræder der saa i et av de sene led barnløshed eller stor og tidlig dødelighed, maa slægten udslukkes. I en anden sammenhæng har forf. som exempel brugt det oldenborgske kongehus i Danmark. Det uddøde efter den almindelige opfattelse med Fr. VII, men i virkeligheden var det kun Fr. II.s legitime mandsstamme, der uddøde. I al fald een illegitim linje — Danneskiold — lever stadig, og gaar man een generation længere tilbage, blomster hans anden søn Hans' avkom Glücksborgerne, og gaar man endnu et led tilbage, møder man den stadig eksisterende gottorpske linje. Huset Oldenburg er altsaa i fuldt flor.

Bogen slutter med en, saa vidt materialet tillader det, fuldstændig matrikel over den danske adel siden 1536 med redegørelse for de enkelte slægters hjemsted, antal led og oplysninger om det eventuelt sidste ledes forhold, et kæmpearbejde, som fremtiden vil være forf. taknemlig for som opslagsliste.

Bogen er præget av redelig grundighed og saglig nøgternhed, og alt i alt har forf. løst den opgave, han har stillet sig, paa overbevisende maade. Undertiden kan han være tilbøjelig til at presse sit materiale lidt haardt til tabeller paa lovlig faa eksempler, og smaafejl har ikke kunnet undgaas. Naar det saaledes s. 67 hedder, at ifølge forordn. av 19. Juni 1582 forspildte en adelsmand adelskabet for sine børn ved ægteskab med ufri kvinde, er det ikke helt i overensstemmelse med ordlyden, der kun gælder ægteskab med ufri kvinde, med hvem han i forvejen havde børn. Som kuriosum kan nævnes, at listen over uddøde slægter, der med sikkerhed har fortsat sin biologiske existens med i al fald et led, kan forøges med slægten Skram, idet Jens Juul Skram fik en søn med en bondepige, som han »overvældede med løsgægtighed«.

Forf. har skabt et solidt grundlag for et arbejde med adelstandens historie, og man maa haabe, at han vil gøre dette arbejde selv, da hans forudsætninger for at kunne gøre det er de bedst mulige: solid skoling, nøgtern indstilling og alsidig forstaaelse.

Hans H. Fussing.

Snapstinget.

Hugo Matthiessen: Snapstinget. Jydsk Termin. Marked og Mennesker. Gyldendal 1946.

Viborg Snapsting var gennem Aarhundreder Omslagstermin for jyske Pengehandler, og i Snapstingdagene afgjordes talrige Forretninger i Jyllands gamle Hovedstad, Jordegods skiftede Ejere, Laan stiftedes og betaltes, og Fallitter konstateredes. Mange

Folk var sammen i Viborg i de Dage, og mange af dem havde store Penge i Lommen. Der blev derfor rig Anledning til Fest og Stads saavel som til Doblen og Drik. Kræmmere af alle Slags fandt Afsætning for deres Varer, Gøglere slog Mønt paa Folks Trang til at more sig, Kvaksalvere stillede deres Kunst til Raadighed for Publikum, og Spiritusen flød. Paa Snapstinget arrangeredes Trolovelser og fæstedes Tjenestefolk, der drøftedes Storpolitik og udveksledes Sladderhistorier osv. Snapstinget er derfor vel en kulturhistorisk Skildring værd, og man kunde ikke ønske Opgaven lagt i bedre Hænder end Hugo Matthiessens. Han har allerede i en Række ypperlige Bøger skildret kulturhistoriske Foreteelser af analog Karakter, og Viborg-Forhold har altid været ham kære Emner.

Hans Skildring af Snapstingets Historie er ikke snævert begrænset til de Begivenheder, der knyttede sig til de aarlige Snapstingsdage. Disse skildres hele Tiden paa Baggrund af de almindelige økonomiske og kulturelle Forhold i Samtiden, og Snapstingshistorien bliver derfor intet mindre end en hel lille Danmarks Kulturhistorie set fra Torvet i Viborg. Vi hører om Snapstingsforhold i Adelsvældens Dage, hvor Snapstinget var Mødestedet for Jyllands rige Adelsmænd, og om de paafølgende fattigere Tider, hvor borgerligt-fødte Godsejere bliver de dominerende, samtidig med, at Viborg efter den store Brand i 1726 var blevet en anden og mere lurvet By, og endelig naas Kulminationen for Snapstingets Betydning i Aarene mellem ca. 1770 og 1813, da »Godsslagtingerne« dannede Basis for Spekulationer af hidtil ukendt Format.

Den økonomiske Baggrund for de Pengeaffærer, der afvikledes paa Snapstinget, gives i hastige Rids. Dybere Indtrængen i Finanshistoriens spegede Spind er ikke Hugo Matthiessens Sag, og enkelte Bemærkninger om Detailspørgsmaal kan vise en Smule Vaklen i Forstaaelsen af økonomiske Processer, som f. Eks. Udtalelserne Side 163 — under Omtalen af Tiden nærmest efter 1807 — om, at »de Handlende forstod endnu Kunsten at afsætte deres Kram trods den hastigt voksende Dyrtid«. Vi har selv i de sidste Aar gennemlevet »en hastigt voksende Dyrtid«, og vi har dog ikke haft det Indtryk, at der har været krævet særlig stor Kunst hos de Handlende for at afsætte selv det værste Kram. Paa enkelte Steder kan hans Bemærkninger om den økonomiske Situation synes holdt i lidt for almindelige Vendinger; paa andre Steder har han ridset ret indviklede og komplicerede Situationer op med ganske enkle Streger, saaledes at det hele bliver let forstaaeligt, indlysende og selvfølgelig. Skildringen af »Godsslagt-

ningerne« i Slutningen af 18. Aarh. indeholder Eksempler paa begge Dele.

Det, der dog først og fremmest har fængslet Hugo Matthiessen ved Snapstinget, er den brogede Flok af ejendommelige Mennesker, der mødtes her i disse Dage. Han interesserer sig saavel for Gøgleren paa Torvet som for Storspekulanten i Byens bedste Gæsteværelse, og det er hans Skildring af alle disse Folk sammen med Beretningen om det brogede Liv, der rørte sig i Viborg i Snapstingsdagene, der især giver Bogen Værdi. Hugo Matthiessen viser her endnu en Gang, at han ikke alene er Kulturhistoriker og en værdig Arvtager efter Troels-Lund; han er tillige Kunstner. Derfor er det da ogsaa, at han har vundet sig saa mange Læsere, ogsaa uden for de historisk interesseredes snævrere Kreds. Som Menneske- og Folkelivsskildrer minder han en hel Del om Blicher, og der er da heller ingen Tvivl om, at Læsning af Blicher har været en væsentlig Inspirationskilde for ham. Det medfører maaske nok, at hans Sprog og Stil paa sine Steder forekommer en Smule gammeldags og snørklet; men selve dette er med til at skabe Tidskoloritten. Noget lignende gælder for Menneskeskildringens Vedkommende. En mere haardhændet moderne psykologisk Analyse af en Del af Personerne vilde maaske nok give lidt andre Resultater end dem, Hugo Matthiessen naar til, f. Eks. for saa vidt angaar den mærkelige Neurasteniker Henrik Muhle de Hoff; men dette vilde let have kunnet berøve Bogen noget af dens Charme, som er, at saavel Personer som Begivenheder er opfattet og gengivet med en Kunstners Temperament. En Mand som Peter Severin Fønss er skildret, saa man sent glemmer ham, og Godssamleren Christen Linde, den gridske Heks Anne Søe til Kølbygaard, Grandseigneuren v. Schmidten og en lang Række andre faar han til at staa lyslevende for sin Læser, og han formaar at afbilde saavel den statelige Pomp, der stilledes til Skue af Adelen i dens Storhedstid, som den hektiske Spekulation, der rasede i Aarene omkring 1800, og den uhyggelige Spillebule-Atmosfære, der udviklede sig i Tiden omkring Statsbankerotten. Vi faar et Indtryk af Larmen paa Torvet og de hemmelighedsfulde Drøftelser i de stille Stuer, af festlige Komedieopførelser og larmende Drikkelag og af Ungdommens letsindige Streger saavel som af moraliserende Prædikanters Lamenteren. Hugo Matthiessen lader os fornemme Snapstingstummelen med alle Sanser; Sælgernes Raab og Orgelmusikken, de smukke Dameklæder og Gnierens fedtede Bukser, Puncheduften og Tobaksosen, han har taget det i Brug altsammen til en festlig Symfoni.

Lad saa være, at han hist og her bruger lidt for stærke Ord,

som naar han lader Rygtet om vestjyske Bønders Selvejekøb forplante sig som »en Rystelse« gennem Landet (S. 105), eller naar han skriver om Snapstingspekulanterne i det 18. Aarhundredes sidste to Aartier, at »Eliten af dette Korps bestod af oplyste, kulturprægede og begavede Mænd fra velstaaende og agtede Hjem, Ærgerrigheder, for hvem vel mangen Gang Glansen og det spændende Spil var mere værd end Vindingen i sig selv« (S. 137). Det er den Slags, der saa let løber i Pennen, og som man vel heller ikke skal tage for mere, end det er.

»Snapstinget« vil finde mange Læsere, og den fortjener det. Den er en sjældent levende Bog.

Sigurd Jensen.

Gamle Landevejskroer.

Aage Welblund og Arthur G. Hassø: Gamle Landevejskroer. Fra København til Korsør. Hagerup 1946.

Studiet af vore gamle Veje blev indledet for mere end hundrede Aar siden, da Gustav Ludvig Baden i 1820 udgav en lille Afhandling om »Indretningerne i Oldtiden og Middelalderen hos de Nordiske, især Danske, for Postvæsenet, Veipolitiet, de Reisendes Befordring og Beværtning«. Men det er dog navnlig i den sidste Menneskealder, at Færdselens Kulturhistorie er blevet taget op til mere indgaaende Behandling, og en Række Forskere — C. Klitgaard, Vilh. la Cour, J. T. Lundbye, Hugo Matthiessen og flere — har ved deres Arbejder tegnet nye Træk ind i Billedet. Endnu er der imidlertid Emner nok indenfor dette Omraade, som venter paa deres Skildring. Det gælder saaledes Landevejskroerne. En samlet Fremstilling af disse nyttige og fornøjelige Bedesteder mangler stadig. Ganske vist foreligger der nu — som Resultat af Aage Welblunds og Arthur G. Hassøs Samarbejde — et anseligt Værk, men det gør kun Rede for de seksten Kroer langs med Sjællands Hovedvej, og der siges ikke noget om, at Beskrivelsen af Landets øvrige gamle Kroer vil følge efter. Indtil videre har vi altsaa kun faaet et Brudstykke, idet det blot er en Del af de sjællandske, som her er undersøgt, medens de fynske og jyske ganske mangler.

Selve Opgaven har de to Forfattere delt mellem sig saaledes, at de hver for sig har skrevet sit Afsnit. Under Titelen: »Kro- og Landevejsliv i ældre Tid« har Aage Welblund givet en Slags almindelig Kro-Historie, idet han — vistnok udelukkende paa Grundlag af trykte Kilder — har berettet om: Landevejen, Krovæsenets Udvikling, Landevejsrejsende gennem Tiderne, Landevejsliv og Kæltringekroer, Landevejsrøvere og Vejfred i gamle